

L 1 Tlumočení jako převod, translace

Translace jako přechod z jednoho jazyka do druhého, z jazyka **výchozího** (VJ) do jazyka **cílového** CJ)

Teorii translace se zabývá **translační lingvistika** – je to teoretická analýza **mezijazykové komunikace**. Má charakter **aplikovaného** vědního oboru.

Úkolem translační lingvistiky (TL) je:

1. objasnit **možnosti translace** – přirozené jazyky **sémanticky** člení a analyzují tutéž skutečnost různě – odtud nutnost zkoumat **univerzália jazyková i mimojazyková**
2. vypracovat **kritéria** pro **objektivní hodnocení** výsledků translace

Předmětem translační lingvistiky (TL)

- zkoumání otázek **ekvivalentnosti jazykových prostředků** VJ a CJ: systém **vztahů ekvivalence** mezi jednotkami dvou jazyků je základní podmínkou **translability**
- zkoumání **obligatorních** faktů daného jaz. systému závazných pro tlumočnicka jako zprostředkovatele komunikace (x faktů **opcionálních** – zde má tlumočnick volbu jak a zda tlumočit)
- **specifikum TL** spočívá v jejím úzkém sepětí s **psycholingvistikou a sociolingvistikou**

Teorie tlumočení

Vzniká v 60. letech, má interdisciplinární charakter (translační lingvistika, teorie překladu, psycholingvistika, sociolingvistika).

1. **zabývá se možnostmi docílení obsahová** ekvivalence

- problém **obsahové ekvivalence** zkoumá na konkrétních podmínkách komunikačních aktů tlumočení
- zkoumá **stupeň** možné i skutečně dosahované **obsahové ekvivalence**

2. zabývá se různými **konstantními i variabilními aspekty procesu** tlumočení.

Zkoumá samotný proces tlumočení, jeho různé **formy** (konsekutivní a simultánní), **pragmatické** aspekty tlumočení.

TLUMOČENÍ/TRANSLACE

- TLUMOČENÍ jako jazyková dovednost
- od ostatních jazykových dovedností se liší svým komplexním charakterem (zahrnuje více jazykových dovedností zároveň) a vyžaduje i určité nadání
- TLUMOČENÍ jako druh/způsob **jazykové komunikace**
- TLUMOČENÍ jako **komunikační akt**

- **komunikačním cílem** je výměna informace mezi odesílatelem (emitorem) a příjemcem (adresátem)
- TLUMOČENÍ jako **převod** jazykové informace z jednoho jazykového kódu do druhého (VJ, CJ)
- od přímé komunikace (probíhající v rámci jednoho jazyka, tj. s identickým jazykovým kódem) se liší tím, že **mezi účastníky** takové komunikace „funguje“ zprostředkovatel, tj. **tlumočník**
- TLUMOČENÍ jako dvojjazyčný komunikační akt má **tři fáze**:
  1. **RECEPCE**: v této fázi je **tlumočník příjemcem** sdělení
  2. **PŘEVOD**: tlumočník **dekóduje** informaci na základě znalosti VJ a **kóduje** podle pravidel CJ
  3. **REPRODUKCE**: tlumočník **předává** informaci autentickému příjemci /adresátovi/ – v této fázi je **tlumočník odesílatelem** informace

CÍLEM translace je **obsahová ekvivalence** textu při zachování dalších podmínek vyplývajících z konkrétní komunikační situace.

Plnohodnotná translace je ovlivňována **komunikačními šумы**.

PSYCHOFYZIOLOGICKÉ PŘEDPOKLADY TLUMOČENÍ

Kromě zraku se **procesu tlumočení** účastní tlumočnickův sluch a hlas.

1. **Sluch** musí být u tlumočnicka velmi **citlivý** s vysokou rozlišovací schopností, protože např. při konsektivním tlum. může být poslech narušován různými faktory: okolním hlukem, **řečník** často špatně vyslovuje (vada řeči), neovládá dobře jazyk, kterým mluví, mluví příliš rychle (neadekvátní **tempo**), vliv **špatné aparatury** při simultánním tlumočení.
2. Tlumočník musí mít **dobrý hlasový fond**, jsou na něho kladeny nároky na hlasitost. S hlasem souvisí i schopnost přizpůsobovat artikulaci při přechodu z jednoho jazyka do druhého.

Důležitými **předpoklady** tlumočnické práce jsou:

- **paměť**

Různé druhy paměti (podle různých kritérií), pro tlumočení důležitá hlavně paměť **verbální logická, krátkodobá** – několik vteřin – ke zpracování jednorázově podaných informací, i **dlouhodobá** – tlumočník je schopen po určité době si vybavit zpracovaný a zopakovaný materiál. Pro simultánní tlumočení je důležitá paměť **senzorická, tj. bezprostřední**.

Pro teorii tlumočení má význam zjištění, že k **největším nárokům na paměť** dochází při vstupu informace. Při dalším vnímání tlumočeného textu jsou nároky menší, protože tlumočník může využívat **kontextu** a informací plynoucích z mimojazykové **situace**.

- schopnost **logického myšlení**

Logické myšlení má pro práci tlumočnicka klíčový význam, protože **translace** z VJ do CJ je **proces**, při kterém tlumočnick:

- analyzuje sdělení ve VJ, jeho formu (jazykovou) a obsah
- zjednodušuje ji a
- rekonstruuje text v CJ
- logické myšlení je u tlumočnicka primární, protože se často různé **významové složky** sdělení převádění v **redukované podobě**, ve které je ovšem třeba postihnout správně **vztahy** příčinnosti, podmíněnosti, přípustky, důvodovosti, důsledku, totožnosti atd.

Důležitými předpoklady tlumočnické práce:

- schopnost rychle **reagovat**
- schopnost intenzívně se **soustředit**
- schopnost zaměřit **pozornost více směry**

Při tlumočení dochází u tlumočnicka k **příjmu** zvukového signálu, který je v mozku transformován v nervovou aktivitu. Dochází k transformaci jednoho jazykového kódu/VJ v druhý jazykový kód/CJ (**dekódování**) a následně k **zapamatování** slyšeného.

Bibliografie:

Slouková, G. (1984): Úvod do teorie tlumočení. Praha. SPN